

OSVRTI

JE LI MATERINSKI JEZIK ISTO
ŠTO I STANDARDNI?

U posljednje vrijeme pojedini jezikoslovci u razgovorima za sredstva javnoga priopćavanja (subesjedama, intervjuima) izjednačuju književni (standardni) jezik s materinskim jezikom i pokušavaju bezimenim imenom zamijeniti ime nastavnoga predmeta Hrvatski jezik u školama. Pitamo se je li zaista materinski jezik isto što i standardni i možemo li ih poistovjeđivati? Problem (zagana) je u tom da se pojam „materinski jezik“ u različitim teorijama objašnjava na različit način. Nema općega pojma „materinski jezik“ jer svatko oblikuje svoj mišljenje, ali ipak „materinski jezik“ nikako se ne može potpuno podudarati sa standardnim jezikom. Navest ću nekoliko inačica pojmova „materinski jezik“.

1. Materinski jezik je zapravo prvi jezik („jezik kolijevke“) koji čovjek prihvaća od djetinjstva (tzv. *native language*). Obično se materinski jezik podudara s jezikom roditelja ili jednoga od roditelja. Obitelj u razgovoru s djetetom rabi najprije razgovorni jezik ili čak oponaša dječji govor, a ne standardni. Dakako, dio toga razgovornoga jezika podudara se sa standardnim, ali djelomično, jer ovisi o mnogim društvenojezničnim čimbenicima: zavičaj, obrazovanje, struka, dob itd.
2. Materinski je jezik etnički jezik (tzv. *ethnic language, Volkssprache*). Mnogi ga ljudi poistovjeđuju sa svojim etnosom ili narodom, etničkim istobitom (etničkim identitetom).
3. Materinski je jezik jezik predaka (tzv. *Muttersprache*), tj. materinski govor koji su rabili naši predci.
4. Materinski je jezik isto što i funkcionalno prvi jezik.
5. Materinski je jezik jezik na kojem mislimo (tzv. *thinking language*) i razgovaramo.
6. Materinski je jezik jezik koji smo svjesno odabrali za priopćavanje npr. u jezičnoj zajednici u kojoj dugo živimo i radimo.

Dakako, može postojati i drugo tumačenje pojmova „materinski jezik“, ali ni jedan od višenavedenih ne podudara se potpuno sa standardnim jezikom. Materinski se jezik kao jezik roditelja ili obitelji smatra jednom od osnovnih teorija i kao takav skoro se nikada ne podudara sa standardnim. Materinski je jezik jezik koji je usvojen u djetinjstvu, navike porabe kojega se većinom čuvaju u zreloj dobi. Materinskih jezika može biti više od jednoga. Prvi jezik može potpuno ili djelomično prijeći u drugi i ne imati izravnu vezu s roditeljima ili predcima.

Pomoću neutralizacije naziva hrvatski jezik, pokušava se kao nastavni predmet u škole unijeti naziv „Materinski jezik i književnost“ ili „Nastavni jezik“. To govori da je riječ o kakvom bezimenom, valjda „zajedničkom jeziku“. U zbilji tako što nije ni moguće jer školarci u nastavi uče i poučavani su konkretnom jeziku koji ima svoje ime, a to je *hrvatski književni (standardni) jezik* koji je službeno određen u 12. članku Ustava Republike Hrvatske. Treba li tada sve udžbenike koji nose ime Hrvatski jezik za različite razrede preimenovati u udžbenike za „materinski jezik“ ili „nastavni jezik“? Možemo li tada imati naziv „materinski jezik“ za nastavni predmet, a književnost ili povijest nazivati hrvatskom ili tada i književnost i povijest valja preimenovati u „materinsku“? Tvrditi da je naziv „materinski jezik“ ili „nastavni jezik“ prikladniji jer „kajkavcima i čakavcima nije materinski jezik štokavski“ ne odgovara stvarnosti u kojoj živimo. U školama kajkavci i čakavci uče i poučava ih se

književnom (standardnom) hrvatskom jeziku, a ne narječjima. U Hrvatskoj već postoji nastavni predmet Hrvatski jezik i ne valja ga zamjenjivati bilo kojim bezimenim nazivom. Nitko ne izbjegava i ne skriva svoje ime koje već odavno postoji u nazivu nastavnoga predmeta u školama, u knjigama i monografijama, u Ustavu, priznat je kao službeni u EU, služe se njim, opisuju ga i rabe mnogi znanstvenici i ustanove u drugim državama. Nazivom se jezika ne manipulira!

Naziv „materinski jezik“, kao jedan od predmeta u pojedinim školama izvan Hrvatske, ne treba uvijek poistovjećivati sa strukovnim, jezikoslovnim pojmom – standardni jezik. Međusobno jezikoslovne značajke materinskoga i standardnoga jezika mogu se

podudarati u školskom predmetu, ali naziv materinski jezik nosi često stilski osjećajnu obojenost, pokazujući bliskost, intimnost odnosa jezika prema svojoj domovini i materijal koja počinje razgovarati s novorođenčeta, daje djetetu prve osnove govora. Materinski jezik valja razlikovati od standardnoga u pojmovima jer, uz ostalo, standardni je jezik, ili katkada jezici (npr. u Bjelorusiji bjeloruski i ruski), službeni, kodificirani jezik u mnogim državama diljem svijeta. Materinski jezik i standardni jezik u većine Hrvata u Hrvatskoj upravo je hrvatski, a ne bilo koji drugi i ne valja mu ponovno pokušavati oduzimati ime u korist nekoga bezimenoga „zajedničkoga“.

Artur Bagdasarov

U SPOMEN

Uspomeni fra Bonaventure Duda

(24. siječnja 1924. – 3. kolovoza 2017.)

*Nije visok, tko na visu stoji,
nit je velik, tko se velik rodi,
već je visok, tko u nizu stoji
i visinom nadmaša visine,
a velik je, tko se malen rodi,
al' kad pane, golem grob mu treba.*

Javor, I. Mažuranić

Fra Bonaventura Duda preselio se u vječnost prvoga jutra nakon Gospe od Anđela, blagdana kojim se franjevci spominju obraćenja sv. Franje, i dana kada je Franjo doživio Božje milosrđe, godine 1208. u Porcijunkuli podno Asiza.

Pater Duda, kako su ga zvali oni koji su desetljećima dolazili u Franjevački samostan sv. Franje na Kaptolu, ne samo na svetu misu nego i po savjet ili utjehu, bio je ponajprije

iznimna osobnost: čovjek plemenita srca i pronicava uma, svećenik i teolog, bibličar i sveučilišni profesor, poliglot i prevoditelj, znanstvenik i pjesnik, skladatelj i propovjednik. Zaneseni ljubitelj i štovatelj vječne Riječi i hrvatske riječi. Sve se to zrcalilo u njegovim propovijedima kada bi tumačio Božju riječ, katkada opširno i sveobuhvatno, katkada tako sržno i kratko nalik retoričkoj minijaturi koja bi izazivala duboku šutnju slušatelja dok se nastanjivala u njihovim mislima i srcima.

Bonaventura (krsnim imenom Roko) Duda došao je na svijet 1924., djetinjstvo je proveo u selu Kras, na otoku Krku, gdje je i završio pučku školu (koju je započeo s pet i pol godina), a u građansku školu na Sušaku odlazi u desetoj godini života. Već u toj nježnoj dobi ostaje bez roditeljske skrbi – o njemu se brine siromašna teta pa se mali Roko hrani u pučkoj kuhinji i rado ministrira kod Mi-